

Rezijanski izseljenci v šestnajstem stoletju

Gaetano Perusini

Mladi videmski etnograf dr. Gaetano Perusini, ki že več let uspešno preučuje ljudske noše, umetnost, običaje, ljudsko pravo, glasbeno folkloro v Furlaniji, pogostoma prinaša v svojih spisih tudi marsikaj zanimivega iz življenja Beneških Slovencev in Rezijanov. Na ozemlju, kjer ti zapadni Slovenci živijo, se morata furlanski in slovenski znanstvenik nujno srečati. Med slovenskimi in furlanskimi znanstvenimi krogi smo imeli celo v mračni preteklosti lepe primere sodelovanja, zlasti okrog videmske revije »Ce fastu?«. Danes pa so dani čisto novi pogoji, da se utrdijo odnosi dobrega sosedstva in sodelovanja na znanstvenem polju. Od obojestranske dobre volje je odvisno, kakšne sadove bo to sodelovanje rodilo.

Tu objavljam v prevodu dober del članka o furlanskih izseljencih v XVI. stoletju (*Emigranti friulani del Cinquecento*), ki ga je dr. Perusini, sedanji urednik »Ce fastu?«, poslal za našo revijo. Ohranili smo tudi nekaj takih mest, ki se ne nanašajo izrecno na Rezijo, a osvetljujejo tamkajšnje razmere.

Siromašna tla so prisilila furlansko ljudstvo, da se je že v davnih časih pričelo izseljevati. Pomanjkanje dokumentov nam ne dovoljuje reči, kdaj se je pričel ta selitveni tok; vendar vidimo v vsaki dobi, kako je pri-raščenost ljudstva k lastni zemlji imela za posledico, da so se mnogi Furlani raje izseljevali le začasno. Zgodovino o preseljevanju Furlanov bo treba šele napisati; samo za najnovejšo dobo imamo statistične študije in knjigo Zaninija¹. Nekaj podrobnejših vesti imamo o goratem predelu, ki je dal po našem mnenju vedno največje število izseljencev. Zanimiva sporočila o Karniji najdemo pri furlanskih zgodovinarjih Giacomo Valvason di Maniago in Fabio Quintiliano Ermacora, ki sta živela v 16. stoletju. Prvi pravi, da »karnijsko ljudstvo... kj je zelo pridno, v velikem številu odhaja iz svoje dežele, iskat si kruha v zelo oddaljene kraje, tako da jih zdaj najdeš po vsej Evropi. Njihova domača obrt je tkanje blaga iz volne in še bolj iz lanu, v čemer so mojstri ko malokdo². Drugi omenja, da si prebivalci Karnije »služijo kruh zase in za svoje družine z različnimi obrtmi in kupčevanjem ne samo po Italiji in Nemčiji, marveč skoraj po vsem svetu... Odhajajo pozimi in se mučijo noč in dan, da se s trudom in pridnostjo preskrbijo za starost. Toda ne mislimo, da zanemarjajo poljedelstvo, saj se vsako leto na poletje vračajo domov, da poberejo pridelke. In ko so čez kak mesec uredili domače zadeve in spravili pridelke na varno, se brž vrnejo še za ostali del leta k prejšnjemu poslu ter si na ta način pre-

¹ Lodovico Zanini, Friulj migrante, Udine 1937.

² Giacomo Valvasoni di Maniago, Descrizione della Cargna, Udine 1893, str. 16. Delo je bilo natisnjeno že dvakrat prej, toda to je najboljša izdaja.

skrbijo precejšno vsoto denarja. Tako niti ne občutijo naporov kmečkega dela, ki jim služi v razvedrilo in oddih, niti jim ni težka selitev in trud, ker jih izvablja upanje na zaslužek³.

Doslej skoraj popolnoma neznan selitveni tok iz doline reke Bele in zlasti iz doline Rezije je bil usmerjen proti Avstriji, Češki in Moravski. Prvi je o njem spregovoril dr. Corgnali, ko je objavil tri dokumente, iz katerih posnemamo, da je v začetku 17. stoletja obstajala v Pragi mala kolonija Rezijanov⁴. Poleg teh podatkov je dr. Corgnali objavil tudi seznam odsotnih iz Rezije oktobra 1739; to so skoraj izključno začasni izseljenci, ki se mudijo največ v Avstriji⁵. Te podatke lahko izpopolnimo z dolgo vrsto neobjavljenih dokumentov. Po srečnem naključju smo jih našli v možniškem sodniškem arhivu, ki se sedaj hrani v videmski občinski knjižnici (Biblioteca Comunale di Udine).

Leta 1562. najdemo nekega izseljenca iz Dogne v Spodnji Avstriji (Waidhofen a. d. Ibbs), leta 1578. nekoga iz Resiutte na Dunaju, leta 1580. sta dva brata iz Villanove na Nemškem (A l l e m a n i a), leta 1584. neka družina iz Možnika prebiva blizu Dunaja, že pred tem, leta 1565. najdemo nekaj Možničanov v Auspitzu na Moravskem in enega od teh srečamo leta 1584. v Brnu kot potujočega trgovca (c r a m a r o)⁶ z železnino, neki drugi kramar iz Možnika je bil leta 1578. prav tako na Češkem.

Se večje je število izseljencev iz doline Rezije. Pojasnilo temu lahko najdemo v manjši rodovitnosti zemlje in v pomanjkanju dohodkov tranzitne trgovine, ki cvete v glavni dolini Bele.

Leta 1562. je bilo v dolini Rezije 60 izseljencev; ti, kakor oni iz doline Bele, zapuščajo deželo večinoma o sv. Galu (16. oktobra) in se vračajo o sv. Ivanu (24. junija) ali o sv. Jakobu (25. julija) ali o sv. Marjeti (5. julija). Nekateri ostanejo zdoma več let, ta ali oni pa se poroči in za stalno naseli v tujini. Neki Dominik Decani iz Bele (San Giorgio), ki se je nastanil na Češkem, se je tam oženil, čeprav je imel ženo v rodni vasi. Iz nekih zapiskov sodnih zaslišanj je razvidno, da se nad tem nihče ni

³ Fabio Quintiliano Ermacora, *Sulle antichità della Cargna, Udine 1863*, str. 14. — Upravnik Furlanije, Stefano Viario, pravi v nekem svojem poročilu, sestavljenem l. 1599., da se »cargneli nahajajo v vseh deželah in da se vračajo potem domov meseca julija in avgusta (Relazione del n. u. Stefano Viario, Udine, 1875). Podobno zatrjuje upravnik Sagredo l. 1621 in pravi, da kapetan naleti na zelo velike težave pri discipliniranju vojakov iz Karnije, »ker jih lahko uči discipline le meseca avgusta, saj so ti ljudje ves ostali del leta na Nemškem in drugod, koder si služijo kruh. Samo za ta mesec se vrnejo na svoje domove, da pospravijo seno; drugega namreč ne morejo dobiti iz svoje nerodovite zemlje« (Relazione... del luogotenente Pietro Sagredo, Udine, 1861).

⁴ G. B. Corgnali, *Documenti Resiani*. »Ce fastu?« XVI (1940), str. 247.

⁵ Oktobra leta 1739. manjka v dolini Rezije 136 oseb, od katerih so samo štiri odšle že pred mnogimi leti, 17 pred malo več kot enim letom, in končno 146 pred par meseci ali dnevi. Treba pa je omeniti, da jih je 59 v Furlaniji, kamor so verjetno šli menjavat svoje pridelke s pridelki iz ravnine, o nekaterih pa je rečeno, da beračijo po Furlaniji; zatorej, strogo vzeto, v teh zadnjih primerih ne gre za izselitev. Drugi izseljenci gredo v glavnem proti Koroški (32) in Avstriji (38).

⁶ Iz nemškega K r ä m e r, it. merciaio.

zgražal in da se je zapuščena žena mirno omožila z nekom drugim. Rezijani so se vračali na poletje domov in so kosili travnike. Skrbeli so za svoje ovce, od katerih so dobivali sir in volno, ki so jo predli v vasi in potem skupaj s sirom nosili prodajat na trge v furlanski nižini⁷.

Izseljenci iz doline Bele in Rezije so trgovali v glavnem z železjem. Kupovali so ga od čeških in moravskih obrtnikov ter prodajali naprej na čeških, moravskih in nemških trgih; včasih v zlozljivih stojnicah iz desk in platna. V dokumentih se omenjajo: noži, šestila, klešče, škarje; predmeti, ki so jih prevažali v sodih na vozovih. Razen že omenjenih železnih predmetov najdemo surovo neobdelano železo (*fassi de ferro chiamata verzella*), lesene žlice in tkanine. Slednjič vemo za dva kramarja iz Možnika, ki sta kupila na upanje pri videmskem trgovcu Bartolomeu Merlo večjo količino robcev, stogljajev, trakov (*passaman*), torbic, nožev in barhanta. O tem blagu pa ne vemo, ali je bilo prodano v Italiji ali onstran Alp⁸. Kramarji so se oblačili drugače kot ostali ljudje v Furlaniji in obleka rezijanskega kramarja je takole opisana v nekem dokumentu iz leta 1577: »Imel je obleko iz kozje volne, ki je vlekla na belo, in obleka je pričala, da je kramar.« Ludovigo Cavalletti iz Možnika, kramar, umrl v Brnu, je imel med svojo prtljago plašč (*ferraolo*), jopič (*casacha*), par hlač (*braghese*), nogavice (*calzetti*) in druga oblačila raznih vrst, tudi srajce.

Včasih so se izseljenci družili v majhne skupine 2 do 3 oseb, da bi skupaj trgovali. Najbolj petični so najemali rojake kot služabnike (*famegli*) ter jim dajali plačo v gotovini in še hrano in obleko.

Večji del Rezijanov se je izseljeval, kot smo videli, na Češko in Moravsko...

Vsi izseljenci so ljudje skromnega stanu, ki odhajajo trgovat v tujino zato, da bi povečali dohodke revne gorske zemlje. Pomembno je, glede na dobo, da imajo ti izseljenci že neko izobrazbo in da znajo brati in pisati po italijansko, da so se naučili nemško in verjetno češko, in nekateri so zmožni po nemško tudi pisati in brati. Za Rezijane, ki v družini govorijo slovensko narečje, je moralo biti posebno lahko, naučiti se češčine, toda oni tudi v tujini, tudi v pismih in zasebnih beležkah pišejo v italijanščini, jeziku, katerega obvladajo tekoče. Adam Bilina iz Bele, stanujoč v Pragi, zna tudi brezhibno pisati po latinsko.

Zanimivi so pečati nekaterih izseljencev, ki so navadno trgovsko značko deli v tak okvir, da spominja na nekakšen plemiški grb (gl. str. 60).

Izseljevanje proti Italiji ni izključeno, toda zdi se precej redko; v teh dokumentih se namreč omenja samo neki Tomaž Riz iz Resiutte, ki izjavlja, da je šel od doma leta 1581., ko mu je bilo 18 let, in da se je vrnil

⁷ Popoln seznam številnih rezijanskih izseljencev, ki se pojavljajo v dokumentih, bomo dali v registih.

⁸ 1525, 21. VII: *Conto di Francesco Moruzola e compagno cramar di Moggio con Bartolomeo Merlo mercante in Udine*. (Možniški sodnijski arhiv, Bibl. Comunale di Udine — fasc. 15).

leta 1584. potem ko je bil zunaj po svetu, v Benetkah, Anconi, Rimu, tu in tam⁹.

Iz dokumentov, objavljenih v dostavku, lahko izvečemo marsikaj zanimivega v zvezi z osebnimi imeni. Imena, bodisi prebivalcev doline Bele, bodisi Rezijske, so v italijanski ali latinski obliki, razen pri nekaterih osebah iz Bele v Rezijski, ki imajo furlansko obliko: Grivor, Jacum, Zuan, Bastian, Zorzi in pri enem, ki rabi slovensko obliko: Jurij. Priimki v dolini Bele so vedno furlanski ali italijanski; v dolini Rezijske pa najdemo razen italijanskih in furlanskih priimkov: Clement, Colussi, Decani, Dean, Longini, Longhini, Micel, Miczel, Soya (?), Valent, Valentini (v Beli), Buzia, Comet, Nayda, Valent (na Njivi), Gallotto (na Ravanci) tudi slovenske priimke:

S. B.

1.
Pečat Štefana Biline
iz Bele, 1603.

G. K.

2.
Pečat Jurija Chus
iz Bele, 1590.

3.
Pečat Petra Lungin
iz Bele, 1580.

Belina, Bilina, Cus (v Beli), Musicchi (v Osojanah), Duline (na Solbici) in priimke dvomljivega izvora: Ceden, Vine (v Beli), Stris (na Njivi). Končno je vredno omeniti v Avstriji sestavljeno listino, v kateri najdemo nekega Leonhardusa Weiss in Thomasa Wil liner iz Bele, čigar priimka sta verjetno ponemčenje slovenskega Bilina — Belina; v istem dokumentu se pojavlja tudi neki Tomaž Kesler iz Bele, čigar priimek je tudi po vsej verjetnosti ponemčen.

Ob zaključku lahko povzamemo, da je v 16. stoletju v dolini Bele in v dolini Rezijske izseljevanje že precej močno in na splošno sezonskega značaja, včasih začasno (kako leto), poredkoma je stalno. Skoraj vedno je usmerjeno proti avstrijskim deželam, zlasti Češki in Moravski, kjer izseljenci v glavnem trgujejo z železjem. Izobrazba izseljencev, če upoštevamo dobo in njihov skromni socialni položaj, je zadovoljiva, kajti mnogi znajo gladko brati in pisati.

⁹ Možniški sodni arhiv, fasc. 13.

Regesti*

1. 1562, 5. septembra: Sin pok. *Bertola Decani* iz Bele v Reziji se je odpravil na Češko *causa meliorem tentandi fortunam*; nakupil si je železnih izdelkov, *ferramenta*, med drugim tudi klešč — v vrednosti kakih 60 tolarjev — pri raznih trgovcih v Baidofu (Waidhofen a. d. Ybbs, Dolnja Avstrija), Steyru (Gornja Avstrija) in Ierimberchu (?). Blago je prevažal na vozovih v sodih. Nekatere priče poročajo, da je Decani umrl na poti med Kremšom (Kremže, Češko) in Chinisgrazom (?); njegovega blaga da se je polastil *Domenico di Zuan Decani* iz Bele in ga prodal na svoj račun. Ta *Domenico Decani* se je nastanil v Chinisgrazu (?) in trguje na drobno, *fa la cremaria*; oženil se je z neko žensko iz tega kraja, čeprav je imel že doma v Beli ženo, ki pa se je tudi omožila z drugim, menda ne da bi stvar izzvala pohujšanje in ne da bi posegle vmes sodne oblasti.

V tem času se seli iz doline Rezije kakih šestdeset oseb na leto; kot izseljenci v Avstriji in na Češkem so navedeni: *Ioanne q. Floreani Musicchi* iz Osojan, *Domenico q. Pietro Duline* s Solbice, *Antonio Stris* z Njive, *Simon* z Njive; *Zuan Lenardo Clement*, *Christano detto Tusur*, *Martino figlio di Floreano Soya*, vsi iz Bele; *Baldesar de Thomat Nayda*, *Cancian de Comet*, *Valent* in *Antonio de Domenego Lonardo*, vsi z Njive.

(Fasc. 9)

2. 1562, 15. januarja, *Vaduhoniae ad Ybsam* (Waidhofen a. d. Ybbs, Dolnja Avstrija): *Esaias Schönnton* piše predstojniku, *praefecto*, možniškega [Moggio] sodnega območja, da bi izterjal neke vsote, ki mu jih po njegovem dolgujejo *Thomas Kesler* iz Bele, *Thomas Williner* iz Bele, *Leonhardus Weiss* iz Bele, *Blasius Sernan* s Solbice, *Leonhardus Buzia de Gnierva* (Njiva), *Leonhardus de Doine* (Dogna).

(Fasc. 10)

3. 1565, 10. decembra, *Auspitz* (Hustopeče, Moravsko): *Domenego fiolo del q. Antonio Decano* izjavlja, da je dolžan Petru *q. Colao Longino* iz Bele 15 tolarjev; prisotni so *Bartolamio q. Zuan de Vidon* iz Moggia, *Alovis* *figlio di Zuan Cavalet* iz Moggia, *Nicolò figlio di Simon Coza* iz Bele.

(Fasc. 14)

4. 1568, Praga: *Domenicus Vinc vicinus pragensis Nove Civitatis ad Sanctum Martinum* piše po latinsko materi Uršuli v Belo, *Ursula Batiste*

* V prevodu sem italijanske uradne nazive vasi v Reziji nadomestila z odgovarjajočimi slovenskimi nazivi, kot so v kraju samem v rabi (po BAUDOUIN DE COURTENAY-u, *Materialy* I):

Gniva (v dokumentih enkrat >Gnierva<) = Njiva, na Njivi;

Oseacco = Osojane, v Osojanah;

S. Giorgio (v dok. >villa sancti Georgi<, >S. Zorzi in canal di Resia<, i. p.) = Bela (rez. prav za prav >Bila<), v Beli;

Stolvizza = Solbica, na Solbici.

Nespremenjene pa sem pustila nazive vasi na furlanskih jezikovnih tleh, čeprav so v Reziji sami ali v slovenski strokovni literaturi v navadi slovenske oblike: *Artegna* = Rtin, Ratenj, i. p.; *Dogna* (furl. >Doine<) = Dolenja; *Moggio* (v dok. tudi >Metnitz<) = Možnik, Možac, i. p.; *Resiutta* = Na Beli.

>Busta< prevajam s fascikel — fasc. (Op. prev.).

Vinc in villa Sancti Georgi. Pravi, da ni ničesar dolžan *Petrus-u Miczel-u* in *Johannes-u Longinus-u* iz Bele. Njemu, ženi in otrokom je dobro in njegova kupčija uspeva. (Fasc. 10)

5. 1571, 13. novembra, Kirehberg a. Wagram (Avstrija): *Bastian Micel* iz Bele izjavlja, da je dolžan 6 forintov, katere mu je dal *Iacobo Micel* iz Bele. V latinščini. (Fasc. 14)

6. 1575, Baidof (Waidhofen a. d. Ybbs, Dolnja Avstrija): *Domenego Belina* iz Bele mora vrniti *Alvise-u Cavalletto* 8 rajnišev, ki jih je bil prejel v Baidofu. (Fasc. 15)

7. 1577, 22. marca, Daziz (Dasnitz — Dasnice, Češko): *Iacum Micel* mora vrniti *Iacum-u Choss-u* 7 tolarjev; prisotna sta *Cristof Lungino* in *Zuan Battista* iz Rezije. V nemščini, s priloženim italijanskim prevodom. (Fasc. 14)

8. 1577, 26. novembra: *Grivor Colussi* iz Bele izjavlja: ¹ »Tam zunaj sem prekupčeval z železnimi izdelki, doma pa trgujem z lastnim sirom in blagom, katerega pridelam na svojem posestvu, z drugim pa ne trgujem. [Blago] nosim po Furlaniji ter ga prodajam, kjer se mi nudi priložnost, nosim ga pa tudi po semnjih. Na tega sv. Martina dan sem bil z blagom v Artegni, kamor sem nesel približno 11 ali 12 mac²... Blago je bilo običajno, kot ga mi izdelujemo iz naših lastnih ovac... Takoj ko sem ga potegnil iz čistilnice³, sem ga nesel na semenj.« Neka priča pravi, da je *Grivor* imel na sebi obleko iz kozje dlake, ki je vlekla na belo, in noša je razodevala, da je bil kramar⁴, a jaz nisem nikoli videl, da bi prodajal kaj drugega kot tisto blago.« Na semenj v Artegni na dan sv. Martina je prišlo precej *Rezijanov, reseani*, prodajat⁵ blago. (Fasc. 12)

9. 1578, 28. junija, Moggio: *Iacomo Barbeta* iz Moggia je bil »na Nemškem in Češkem kot kramar... šest let... preden se je oženil... Odhajal je o sv. Galu, vračal pa se je okoli sv. Ivana v juniju, zdaj prej zdaj kasneje, včasih celo o sv. Marjeti, kakršen je pač bil zaslužek tam zunaj... Ko je šel prvič z doma na Nemško in Češko... je odšel okoli Vseh svetih ali o sv. Galu, ob tistem času imajo namreč kramarji navado oditi; zunaj je ostal vso zimsko dobo, nato pa se je vrnil okoli sv. Ivana v juniju, kadar se kramarji navadno vračajo domov, to je o sv. Ivanu junija ali o sv. Jakobu julija.« *Iuri de Pieris* iz Bele se je nastanil na Nemškem. (Fasc. 12)

¹ »Io ho fatto cremaria la fora de ferramenti et a casa fazo mercantia de vender il mio formazo et panno che cavo dalla mia frua ma altra mercantia non fazo. Lo porto in Friul et lo vendo dove che se intoppa da vender et lo porto ancora su li mercati. Questo santo Martino io fui ad Artegna con panno et portai circa 11 over 12 maze... Lo panno era de nostra usanza che femo nui de nostre piegore proprio... secondo che io lo tirai dal folino lo portai al mercato.«

² Mace, mазze = 1,87269 m., dolžinska mera za blago; toliko kot 11 kvart. Gl. PERUSINI, Consuetudini giuridico-agrarie della Provincia di Udine. Estratto dall' »Archivio Scialoia« X, n. 1—2, 1943, str. 56. (Op. prev.)

³ Folino bi lahko bila tudi stiskalnica ali naprava za barvanje ali beljenje blaga. V slovarjih, ki so mi trenutno na razpolago, te besede ni. (Op. prev.)

⁴ »... un vestito di camilino che tirava al bianco et l'habito dimostrava che fosse sta cramaroc.

10. 1580, 6. junija, Prin (Brünn — Brno, Moravsko): *Pierro Lungin* iz Bele izjavlja, da je dolžan 150 forintov *Allovisse-u Cavallo* iz Moggia. V italijanščini; zapečaten s pečatom dolžnika in upnika. (Fasc. 10)

11. 1582, 2. aprila: Oporoka: *Stefano q. Furtini Lunghini* iz Bele zapušča sinu *Cristianu* manjši delež, ker je prejel nekaj denarja, s katerim je odšel na Nemško. (Fasc. 15)

12. 1584, 29. januarja, Waidhofen a. d. Ybbs (Dolnja Avstrija): *Leopoldo Pirchinger* izjavlja: »Prišla sta k meni na stan *Zan Battista da Neuhaus* in *Steffan Longin da Kinigratz* (?) in pri meni so ju priprli zaradi dolga v denarju, katerega je *Gallo Gallotto Mistrin*, stanujoč v Pilsnu, dolgoval *Pieru Tanzer* iz Waidhofna; da bi se odkupila, sta morala dati 5 kosov blaga.« *Gallo* je bil iz Rezije; *Zan Battista* je potoval z dvema hlapcema, *famei*, in tremi konji. (Fasc. 14)

13. 1585, 8. januarja: *Sebastianus Naijdonus* iz Resiutte izjavlja, da se je pred kratkim vrnil z Nemškega. (Fasc. 15)

14. 1587, 24. avgusta: Sporazum glede nekega dolga med *Zuan-om Mizel* iz Bele in *Zuan Antonio-m Basel* iz Resiutte. Pisal v italijanščini *fra Francesco*, gvardijan samostana *Santa Margarita* v Beljaku. (Fasc. 14)

15. 1589, 2. maja: *Giorgi q. Matieu Cus* iz Bele priznava, da je dolžan *Zuan-u Pitoccho*, stanujočemu v mestu *Aijbisizzo* (Eibenschitz — Ivančice, Moravsko) 60 forintov za odgovarjajočo količino železnih izdelkov. Priče: *Florean Pojar*, *Sualt Viz* in *Batista Pirence* iz Karnije (Cargna). Bernardo Cancian schrise. (Fasc. 11)

16. 1589, 12. novembra, Resiutta: *Christophoro Zechin overo Valent* iz Bele izjavlja, da je dolžan Štefanu *Bilina* iz Bele, ki stanuje v Pragi, 113 rajnišev. (Fasc. 15)

17. 1589, 2. oktobra, Eibenschitz (Ivančice, Moravsko): Sodnik v Eibenschitzu potrjuje, da sta pristopila k njemu »tukajšnji meščan *Zuanne Pitoch*« in »*Zorzi Cuss de S. Zorzi in canal di Resia in Italia*«, ki izjavlja, da dolguje 61 rajnišev *Zuan-u Pitoch*. (Fasc. 15)

18. 1590, 4. januarja, Auspitz (Hustopeče, Moravsko): *Zorzio Chus* iz Bele izjavlja, da dolguje bratoma *Nicolau* in *Antoniu Vallent* iz Bele 11 rajnišev; priče *messer Lucha Bellina*, *messer Stefano Bilina* in *Antonio Ceden*, vsi iz Bele. »*Nicolaus Rosin scrisse*«; v italijanščini. (Fasc. 15)

19. 1590, 14. maja, Prim (Brünn — Brno, Moravsko): Sodnik v Primu na Moravskem potrjuje, da je bil na zahtevo *Nicolò-a Valentini* iz Bele zaslišan *Antonio Wiz* iz Prima, ki izjavlja, da je leta 1584. »*Ludovigo Caballat*, italijanski trgovec z železnimi izdelki, umrl tu v hiši *magistra Piero Chabeij*... Svojo železno kramo, denar in posteljnino je imel v nekem zaprtem prostoru, pa je prišel njegov brat *Francesco Caballat*, vstopil v ta prostor... in odjezdil. Potem pa je prišel *Nicolò Valentini* iz Bele kot pooblaščenec vseh sorodnikov«; ukazal je, naj mu izročijo pokojnikove stvari, a pri tem je ugotovil, da manjka denar. Prevedeno iz nemščine [v italijanščino]. *Nicolò Valent* na vprašanje odgovori, da je *Ludovico* imel v

skladišču sledeče stvari:¹ »eno popolno opravo, to je en plašč, eno raševinasto jopo s hlačami in dobre nogavice; devet pernic, velikih in malih; platnene srajce vsake vrste, dobre in stare; druga raznovrstna oblačila; še en plašč v zabožku v mestu Vaziz (Dasnitz — Dasnice, Češko); koše novega platna v zabožku v zgoraj omenjenem skladišču, in tudi drugače platno za postavljanje stojnic na semnjih; pet škatel za lesene žlice; eno skrinjo; sode za železnino; dve butari železa, imenovanega *verzella*, težki 200 funtov; deske za stojnice.« (Fasc. 15)

20. 1590, 31. maja, Eibenschitz (Ivančice, Moravska): *Zuan P...* piše pismo, s katerim bo naslovljenec *ser Francesco Cavalletto* iz Moggia lahko izterjal neko terjatev pri *Zorzu q. Matieu Cus* iz Bele. V italijanski. (Fasc. 15)

21. 1590, 14. maja, Zell a. d. Ybbs (Dolnja Avstrija): *Hans (?) Mezgerini* izjavlja, da mu je *ser Culau Valent* dal 6 forintov na ime *ser Luduviga Cavalett*. »Valentino Ricci je prepisal iz nemščine.«

1590, 3. decembra, Pribiz (?): *Valentin Ocher*, nožar v Pribizu, izjavlja: »K meni je prišel *Nicolò Valent*, ki pravi, da ga v Italiji preganja pravica po naročilu *ser Francesca Chavalet*«; zatrjuje, da *Nicolò* ni prejel od njega ničesar na ime nekega strica *Ludovigo Chavaletto*.

1591, 8. januarja, Waidhofen a. d. Ybbs (Dolnja Avstrija): *Urban Bindecher*, meščan in izdelovalec šestil v Baidofu, izjavlja, da mu je *Nicholo Valent* dal 2 forinta na ime *Ludoviga*.

1591, 10. januarja: *Sebolt Bindecher*, meščan in mojster šestil v Baidofu (Waidhofen a. d. Ybbs) in v Laitinu (?) izjavlja, da mu je *Nicholo Valent* dal 2 forinta na ime *Ludovigha*.

1591, 10. januarja, Zell a. d. Ybbs (Dolnja Avstrija): *Cholmon Gineber*, izdelovalec škarij v kraju Zell pri Baidoffu, izjavlja, da mu je *Nicholo di Valent* dal 2 forinta na ime *Ludoviga*. »Jaz Piero Pitoch sem prepisal.« (Fasc. 15)

22. 1591, 24. aprila: *Lucas Dean de san Zorzo nel Metnitz* (Moggio) izjavlja, da je *Antonio Dean* 7 let prej kupil v Beljaku pri *Antoniu* iz Resiutte za 21 zlatnikov italijanskega stekla. Sklenjeno v Bilelmspergu (Wilhelmsberg, Dolnja Avstrija). Priče: *messer Leonardo Faganell* in *Piero Poiete*, oba iz Resiutte, ter *Zuan Dean* iz Bele. (Fasc. 15)

23. 1592, 22. avgusta: *Zuane Valent* izjavlja, da je dolžan *Nicollo-u* in *Antoniu Valent* iz Bele 22 forintov iz posla, sklenjenega v Baidoffnu (Waidhofen a. d. Ybbs) v prisotnosti *Tomat-a Beline* iz Bele. »Zapečatenost z mojim lastnim pečatom. Valentino Riccio sem prenesel iz nemščine.« (Fasc. 15)

¹ »Uno fornimento cioè uno feraolo e una casacha de rassa con le braghese et calzetti boni, letti de piume tra piccoli et grandi nove, camise di tella de ogni sorte bone et vecchie, altri abbitti de diverse sorte, uno altro feraolo in una cassetta nella città di Vaziz, pezi di tela nova in una cassetta nel sopra detto magazzino et ancho de altre sorte tella per far le boteghe nelli mercati, scattole de guchiarì de legno n. 5, casse una, botti de tenir ferramenti, doi fassi de ferro chiamato *verzella* pesono lire 200, tolle di far le boteghe, nel magazzino.«

24. 1598, 29. marca, Trebitsch (Trebič, Moravsko): Pismo: *Zuan Lun-
gin* iz Bele poučuje ženo v Beli o izterjanju nekih terjatev. V italijanščini.
(Fasc. 15)

25. 1602, 11. aprila, Praga: *Stefanus Billina civis Pragensis* izjavlja,
da je prodal vrt bratoma Gregorju in Štefanu Cus iz Bele. Priči: *Georgius
Iacomini* iz Bele in *Sebastianus Micel* z Njive. »Scripsit Adamus Bilina filius
Stephani.« V latinščini. S pečatom Štefana Billine.
(Fasc. 15)

*

Dokumenti so v »Archivio della giurisdizione di Moggio«, ki ga sedaj
hrani Biblioteca Comunale, Udine.

Iz italijanskega rokopisa prev. Vida Matičetova

Résumé

Итальянский этнограф др. Гаetano Перуззини публикует здесь впервые выдержки из архивных материалов XVI века, в которых говорится о выселении ремесленников, торговцев и разносчиков из северного Фриули и особенно из словенской долины Резии. Это временное выселение шло главным образом на север, в разные места австрийских владений, особенно в Чехию. На основании им исследованных документов, автор дает также сведения об культурных и экономических условиях резийских выходцев этого времени.

Ljudski pevec iz Tera

France Bezljaj

Pokrajina ob Teru ima v vsej slovenski Benečiji najbolj osamljen položaj. Običajno trdijo to sicer o Reziji, toda Rezija je vendarle svet zase s svojo posebno mentaliteto. Rezijani se čutijo narod, njihova dolinica je dežela, kakor je dežela Karnija ali Furlanija. Zanimivo je, kako globoko se je stara Baudouin de Courtenayeva slovansko-turanska teorija o izvoru Rezijanov ali prav za prav njihovega narečja, vtisnila v mišljenje teh ljudi. Nič čudnega ni, da so se iz Courtenayeve teorije, ki jo je iz separatističnih razlogov vsaj do nastopa fašizma podpirala tudi italijanska šola, izgubili Avari, za predstavo preprostega kmeta je turanski svet vendarle preveč oddaljen, ostali pa so Rusi in zavest bližnjega sorodstva z njimi. Razen tega se je vsaj pred prvo svetovno vojno tri četrtine Rezijanov pečalo s krošnjarstvom, vsi starejši moški dobro govore slovenski in tudi znanje drugih slovanskih jezikov, kar jih je bilo zastopanih v bivši Avstriji, je izredno razširjeno po dolini. V štirih rezijanskih vaseh sem devetintridesetega leta našel kar enajst primoženih Ukrajink, Poljakinj in Cehinj. Mlajši rod sicer ni imel več možnosti krošnjarjenja izven italijanskih meja,